

Irmina Utrata

Oferta usług Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie – kierunki rozwoju

Forum Bibliotek Medycznych 1/1, 204-212

2008

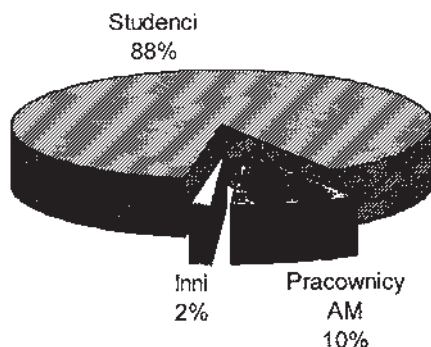
Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

OFERTA USŁUG BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ AKADEMII MEDYCZNEJ W WARSZAWIE – KIERUNKI ROZWOJU

Dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych a zwłaszcza Internetu zainicjował proces kształtowania się społeczeństwa informacyjnego. Wielość dostępnych informacji oraz nośników przekazu (książki, czasopisma, inne materiały pisemne, materiały audialne, audiowizualne, elektroniczne, informacje przejmowane z Internetu) stawiają przed bibliotekami nowe zadania. Podstawową funkcją staje się zapewnienie dostępu do informacji. Biblioteki zaczynają pełnić rolę centrów informacyjnych i metodycznych mających umożliwić wszystkim zainteresowanym szybkie otrzymywanie wyselekcjonowanych informacji. Aby sprostać zapotrzebowaniu i oczekiwaniom środowiska medycznego bibliotekarze stawiają sobie i realizują nowe zadania usługowe.

Biblioteka Główna Akademii Medycznej wraz z całym księgozbiorem od ponad 50-ciu lat mieści się w budynku Zakładu Medycyny Sądowej i niezmiennie jej użytkownicy korzystają z tych samych pomieszczeń. Na przestrzeni tych lat nastąpiło wiele istotnych zmian w organizacji i funkcjonowaniu Biblioteki. Znacznie wzrosła liczba oraz grono użytkowników: pracownicy naukowci, lekarze, farmaceuci, studenci dzienni, zaoczni, wieczorowi AM i innych wyższych uczelni, a także użytkownicy nie związani bezpośrednio z Akademią lecz zainteresowani literaturą medyczną.

Wykres 1. Użytkownicy Biblioteki

Zakupiono komputery, bazy danych, stworzono dostęp do globalnych zasobów informacyjnych. Pracownicy biblioteki nie tylko gromadzą dokumenty, ale tworzą informacje o swoich zbiorach na podstawie jednolitych standardów. W grudniu 2001 r. powołany został zespół ds. opracowania i wdrażania elektronicznej kartoteki haseł

wzorcowych w wersji polsko-angielskiej języka informacyjno-wyszukiwawczego MeSH. Zadaniem Zespołu jest opracowywanie propozycji haseł i współpraca z bibliotekami medycznymi w ramach „Porozumienia Dyrektorów Bibliotek Medycznych”.

Biblioteka stała się miejscem, gdzie można uzyskać szybką informację na interesujący temat. Wyposażona w skomputeryzowany warsztat informacyjno-wyszukiwawczy stanowi podstawę prowadzonej działalności informacyjnej. Do dyspozycji użytkowników są tradycyjne katalogi kartkowe: zbiorów zwartych i zbiorów ciągłych oraz katalog komputerowy księgozbioru, który zapewnia szybkie, wieloaspektowe wyszukiwanie dokumentów opracowywanych zgodnie z ujednoliconymi zasadami katalogowania. Udostępniony w Internecie umożliwia zdalne przeszukiwanie zasobów informacyjnych, a także poza godzinami pracy biblioteki. Istnieje możliwość przeglądania kont użytkowników, po wpisaniu numeru karty bibliotecznego użytkownika indywidualnego. Codzienna obserwacja wskazuje na zwiększone korzystanie z katalogu komputerowego, którego obsługa jest prosta i nie sprawia kłopotu użytkownikom. Nie mniej jednak bibliotekarze udzielają wskazówek jak wyszukać daną pozycję lub odnaleźć literaturę na określony temat.

W 1998 roku udostępniono użytkownikom Multimedialną Czytelnię Internetową z 16 stanowiskami komputerowymi umożliwiającymi korzystanie z baz dostępnych w sieci oraz Internetu. Obsługę informacyjną prowadzą pracownicy Oddziału Informacji Naukowej i Czasopism oraz Oddziału Udostępniania. Bibliotekarze służą użytkownikom pomocą w korzystaniu z baz danych, serwisów informacyjnych innych bibliotek w kraju i za granicą oraz pozabibliotecznych zasobów informacyjnych Internetu. Prowadzona jest rejestracja stałych użytkowników poprzez nadanie im nazwy indywidualnej (login, password), oraz osobistego konta pocztowego e-mail dla lekarzy. Daje to możliwość korzystania z usług komputerowych świadczonych przez Bibliotekę. Osoby nie zarejestrowane mają dostęp do elektronicznych usług informacyjnych tylko w Oddziale Informacji Naukowej i Czasopism, gdzie mogą przeglądać jedynie medyczne bazy dostępne w Bibliotece. Prowadzone obserwacje użytkowników na przestrzeni tych lat wskazują na dobre rozeznanie w podstawowym warsztacie informacyjnym.

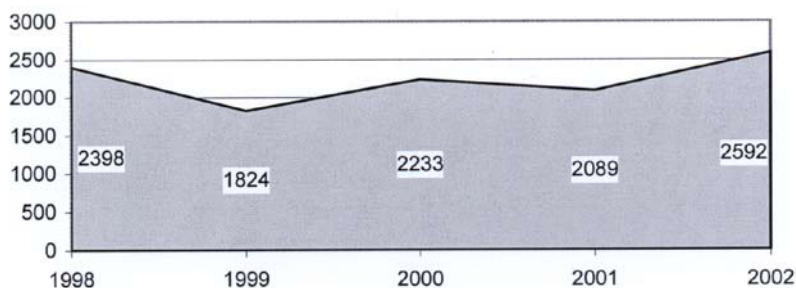
Pracownicy naukowci, studenci oraz inni użytkownicy poszukując materiałów do prac, jakie prowadzą zgłaszają się do Biblioteki osobiście, telefonicznie, pisemnie lub poprzez e-mail z prośbą o wyszukanie odpowiednich publikacji czy udzielenie informacji dotyczącej określonego problemu. Zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkownika, wymaga od bibliotekarza znajomości wyspecjalizowanych źródeł, serwisów informacyjnych innych bibliotek w kraju i za granicą, baz danych oraz umiejętności dotarcia do pozabibliotecznych zasobów informacyjnych Internetu. Automatyzacja procesów bibliotecznych oraz udostępnianie komputerowych serwisów informacyjnych umożliwia pracownikom Wypożyczalni Międzybibliotecznej

odnalezienie tych materiałów, których nie ma w zbiorach biblioteki. Pracownicy Wypożyczalni Międzybibliotecznej realizują dwa rodzaje zamówień: z zewnątrz, które nadsyłają biblioteki, instytucje, indywidualni użytkownicy oraz zamówienia składane przez pracowników i studentów Akademii. Użytkownicy coraz częściej korzystają z poczty elektronicznej. Jest to wygodna i szybka forma współpracy, bowiem użytkownik tą samą drogą otrzymuje gotowe artykuły w postaci pliku. Statystyka wskazuje na stale rosnące zapotrzebowanie użytkowników na otrzymywanie kopii głównie z czasopism zagranicznych. Chcąc sprostać zapotrzebowaniom i wymaganiom użytkownika, który jest najczęściej zaznajomiony z Internetem i komputerowymi bazami danych, który chce otrzymać informacje szybko, powoli wyposaża się pracownię w nowoczesny sprzęt komputerowy, w 2001 roku zainstalowano np. niemiecki serwis informacyjno-wyszukiwawczy SUBITO, od połowy maja 2003 r. przystąpiliśmy do polskiego systemu elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych doc@med. Bardzo istotnym udogodnieniem dla użytkownika jest fakt, że może zostać kompleksowo obsłużony bez konieczności przyjścia do Biblioteki. Wykorzystanie zbiorów i informacji zwiększa się znacznie, dlatego muszą być one dostarczane w różnorodny sposób.

Lata	Rejestracja zamówień			Przesyłanie zamówień z innych bibliotek		Odbitki kserograficzne	Pliki PDF	SUBITO
	Ogółem	Inne Biblioteki	Pracownicy AM	Rewersy	E-mail			
1998	2398	1598	795	1557	41	6411		
1999	1824	1458	366	1392	66	7254		
2000	2233	1670	563	1585	85	8701		
2001	2089	1626	463	1522	104	7459		3
2002	2592	1668	924	1241	418	7744	188s.	13
2003	1252*	710*	542*	382*	328*	1758*	581s.*	41*

* do 30.04.2003

Tabela 1. Wypożyczalnia międzybiblioteczna

Wykres 2. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna: rejestracja zamówień

Znaczącym elementem warsztatu informacyjnego Czytelni Głównej stał się księgozbiór podręczny: wydawnictwa informacyjne, bibliograficzne, słowniki rzeczowe, językowe, encyklopedie, CD-ROM-y, podstawowe podręczniki dla studentów wszystkich wydziałów, również anglojęzycznych. Książki ułożone są alfabetycznie wg działów. Udostępnianie ich jest szybkie, bez konieczności wypisywania zamówień do magazynu. Stworzono wolny dostęp do księgozbioru anglojęzycznego, dzięki czemu studenci z zagranicy mają zapewniony bezpośredni dostęp do poszukiwanego podręcznika. Taka organizacja pracy zminimalizowała czas oczekiwania na dokument, wyeliminowała konieczność prowadzenia wyszukiwań w katalogach, wypełniania zamówień. Bibliotekarze służą czytelnikom pomocą (na miejscu, telefonicznie), użytkownicy zaznajamiani są z poszczególnymi rodzajami działalności i usług biblioteczno-informacyjnych poprzez publikacje biblioteczne, jak : informator, codzienne kontakty, informacje na stronie domowej Biblioteki, który jest elementem działań marketingowych wśród użytkowników. Serwer Biblioteki dostępny jest całą dobę. Na stronie głównej znajdują się informacje o: Bibliotece i jej pracownikach, zasobach, medycznych bazach danych, serwisach edukacyjnych oraz serwery internetowe w AM, linki medyczne, ważne dokumenty. Istotnym aspektem działalności Biblioteki są wypożyczenia krótkoterminowe, które cieszą się ogromnym powodzeniem. Chcąc zwiększyć wykorzystanie księgozbioru i wyjść naprzeciw zapotrzebowaniom studentów wprowadzono wypożyczenia „weekendowe” od soboty godz. 12,00 do poniedziałku godz. 9,00, wypożyczenia nocne od godz. 18,00 do godz. 8,00 dnia następnego oraz wypożyczenia miesięczne. Z księgozbioru Biblioteki mogą korzystać wszyscy chętni, jednakże użytkowników spoza Akademii obowiązują inne zasady, a dotyczą one głównie wypożyczeń. Właśnie dla nich stworzono możliwość wypożyczeń za kaucją. Grupa użytkowników korzystających z tej usługi jest dość liczna – ok. 500 wypożyczeń rocznie. Dużym zainteresowaniem wśród studentów cieszy się możliwość korzystania bezpośrednio na miejscu z mikroskopów.

Rok	Zbiory druków zwartych zakup w vol.	Odwiedziny	Udostępnianie prezenyjne		Wypożyczenia krótkoterminowe	Informacje biblioteczno-bibliograficzne
			Ogółem	Mikro-skopy		
1998	1173	23254	24825	694	1769	1438
1999	780	26290	27448	752	3033	3359
2000	1427	27357	30407	864	3517	3301
2001	1052	22933	27855	1086	2940	2402
2002	1439	22523	25059	1296	2880	2431

Tabela 2. Usługi biblioteczno-informacyjne

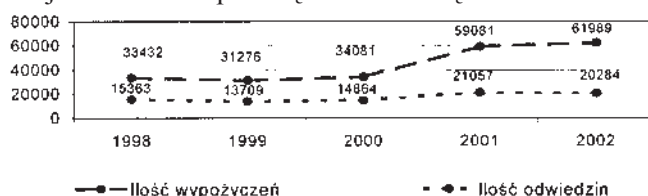
Stosuje się różne formy przysposobienia nowych użytkowników do korzystania z biblioteki i jej zbiorów: przysposobienie biblioteczne dla studentów I roku oraz objaśnienia ustne, czy udostępnianie regulaminu dla pozostałych użytkowników. W czasie szkoleń studentom wręczane są materiały promocyjne biblioteki, w postaci: regulaminu korzystania z Multimedialnej Czytelni Internetowej, informatora, wizytówek, wydruku ofert biblioteki ze strony WWW. Przysposobienie biblioteczne to przede wszystkim działalność dydaktyczna i szkoleniowa Biblioteki. W ramach tej działalności prowadzone są także ćwiczenia z podstaw naukowej informacji medycznej i farmaceutycznej dla studentów III roku Wydziału Farmaceutycznego. Studenci poznają różne formy opracowań i wydawnictw informacyjnych, uczą się sporządzania opisów do bibliografii załącznikowej oraz zapoznają się ze strategiami poszukiwania informacji w bazach danych i w Internecie.

Kolejnym elementem działalności Biblioteki jako instytucji usługowej jest Wypożyczalnia Studencka.

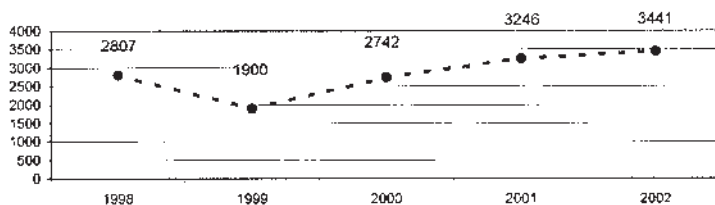
Lata	Ilość wypożyczeń	Ilość odwiedzin	Przyrost księgozbioru w vol.
1998	33432	15363	2807
1999	31276	13709	1900
2000	34081	14864	2742
2001	59081	21057	3246
2002	61989	20284	3441

Tabela 3. Wypożyczalnia Studencka

Tabela ilustruje wzrost zakupu książek oraz zwiększenie ilości wypożyczeń.

Wykres 3. Wypożyczalnia studencka: wypożyczenia i odwiedziny

Wykres 4. Wypożyczalnia Studencka: przyrost księgozbioru

Wypożyczalnia jest skomputeryzowana, działa w systemie SOWA, obsługuje ponad 5400 użytkowników zarejestrowanych. Moduł automatyzuje czynności związane z ewidencją wypożyczeń, zwrotów, prolongowanie. Wykonuje zestawienia statystyczne, nalicza kary, drukuje upomnienia oraz pokwitowania wpłat. Umożliwia uzyskanie informacji o obciążeniu konta, o dostępności danego egzemplarza i planowanego terminu zwrotu. Użytkownicy otrzymują karty biblioteczne z kodem kreskowym, zawierającym numer czytelnika. W ramach działalności informacyjnej sporządza się wykazy lektur obowiązkowych i uzupełniających dla studentów, które podlegają aktualizacji.

Użytkownik ma możliwość po wyczerpaniu wszystkich egzemplarzy interesującego go tytułu złożyć zamówienie. Komputerowa ewidencja czytelników i wypożyczeń zdecydowanie uprościła i skróciła proces wypożyczeń i zwrotów książek, stworzyła warunki kontroli i monitorowania w przypadku przekroczenia terminu zwrotu, polepszyła poziom obsługi użytkowników.

Biblioteka jest dobrze zorganizowana, posiada aktualne zbiory, ciągle udoskonalany jest warsztat pracy, rozwija działalność informacyjną, która skupia się głównie w Oddziale Informacji Naukowej i Czasopism.

Rok	Odwiedziny ogółem	Prenumerata czasopism		Medyczne bazy danych	Zestawienia tematyczne	Usługi ksero	Wykorzystanie stanowisk komputerowych
		Polskie	Zagraniczne				
1998	7.984	281	162	Medline, Current Contents-Life Sciences, CC-Clinical Medicine, Drugdex-Micromedex, Expertus, PBL	1.192	127.000	brak danych
1999	9.666	284	164	Medline, Current Contents-Life Science, Micromedex, OVID, Expertus, PBL	509	115.753	12.334
2000	10.527	284	164	Medline, Current Contents-Life Science, Micromedex, Excerpta Medica EMBASE, OVID Biomedical Collection, Academic Press, Elsevier Science, Expertus, PBL	790	122.716	16.387
2001	8.357	223	164	Medline, Current Contents-Life Science, Excerpta Medica Embase, Elsevier Science, Academic Press, OVID Biomedical Collection, Expertus, PBL	514	120.400	10.655

2002	5.672	227	132	Medline, Current Contents-Life Sciences, Excerpta Medica Embase, OVID Biomedical Collection, Elsevier Science, Core Biomedical Collection, Academic Press, Expertus, PBL	297	120.440	7.520
------	-------	-----	-----	--	-----	---------	-------

Tabela 4. Oddział Informacji Naukowej i Czasopism

W Czytelni Czasopism użytkownicy mogą skorzystać z czasopism z zakresu medycyny, farmacji i nauk pokrewnych, z prasy codziennej – dzienniki, tygodniki, otrzymać informacje: katalogowe o zbiorach własnych i innych bibliotek medycznych, adresowe dotyczące instytucji naukowych polskich i zagranicznych, bibliograficzne o publikacjach własnej Uczelni, o bazach danych. Do dyspozycji użytkowników są 4 stanowiska komputerowe przystosowane do obsługi baz medycznych oraz jedno stanowisko audio-wizualne. Biblioteka zapewnia bezpłatny dostęp do wielu baz dla całej Uczelni za pomocą IP oraz wydawanych w formie płyt CD, DVD, np. Medline, jak również dostęp dla wszystkich użytkowników on-line w ICM UW.

Diżurnicy bibliotekarze udzielają porad w zakresie formułowania kryterium wyszukiwawczego, opracowują tematyczne zestawienia na zamówienie, odpowiadają na wpływające kwerendy, pomagają w wyborze najlepszej metody poszukiwań zarówno w tradycyjnych jak i elektronicznych źródłach informacji, zapewniają pomoc w korzystaniu z Internetu. Liczba dokumentów elektronicznych napływających do Biblioteki stale rośnie. Użytkownicy informacji mogą korzystać z bibliograficznych i abstraktowych komputerowych baz danych Excerpta Medica Embase (baza bibliograficzna z abstraktami, od roku 1989+ zawierająca opisy artykułów z 3600 tytułów czasopism), MEDLINE (baza bibliograficzna z abstraktami od 1966 r.+ zawierająca opisy artykułów z ponad 3.500 tytułów czasopism, informacja o czasopismach znajdujących się w BGAM (library holding), Expertus (1993+) – bibliografia publikacji pracowników naukowych AM, Polska Bibliografia Lekarska 1979–1990, Polska Bibliografia Lekarska 1991 +, Science Direct (pełnotekstowa baza zawierająca artykuły z 499 czasopism wydawanych od 1995 r. przez Elsevier'a), Ideal online Library – czasopisma Academic Press, Core Biomedical Collection (CBC, pełnotekstowa baza zawierająca artykuły opublikowane po 1992 r. w 49 najbardziej znanych czasopismach medycznych, np. Lancet, British Medical Journal, American Journal of Cardiology), Visible Human Project (baza faktograficzna zawierająca dwuwymiarowe przekroje anatomiczne człowieka), z kaset magnetofonowych, kaset video, mogą zamówić wydruki lub kopie na dyskietkach. Dostęp do elektronicznych źródeł informacji a szczególnie baz zawierających dużą liczbę czasopism jest ceniony przez użytkowników, bowiem w krótkim czasie zostają zaspokojone potrzeby informacyjne. Największą, najbardziej znaną i wykorzystywaną jest baza Medline

i Embase – w 2002 r zarejestrowano 209.772 wyszukiwań. Inne bibliograficzne bazy danych cieszące się popularnością to Science Direct – zarejestrowano 41.872 logowania czy OVID-OBC – zarejestrowano 17.432 logowania. Ze względu na zmniejszające się co roku środki finansowe na prenumeratę czasopism a jednocześnie prowadzenie starań zapewnienia użytkownikom dostępu on-line do jak największej liczby czasopism elektronicznych Biblioteka AM przystąpiła do konsorcjum. Dzięki wysokiemu poziomowi czasopism wykorzystanie ich jest ogromne. Użytkownicy posiadają ze strony domowej Biblioteki dostęp do: wykazu czasopism on-line 2003 r. (A.B.E.Marketing), wykazu czasopism polskich w BG AM w 2002 r. (2003 r. w przygotowaniu), wykazu nowych nabytków BG i Bibliotek Zakładowych 1998–2002. Pracownicy Oddziału Informacji rejestrują i udostępniają opublikowany dorobek naukowy pracowników AM we własnej bazie danych (baza liczy obecnie 17.688 rekordy). Bibliotekarze muszą mieć świetną orientację we współczesnym piśmiennictwie oraz umieć korzystać z usług sieciowych, dlatego uczestniczą w wykładach, szkoleniach, konferencjach dotyczących tej tematyki. W gmachu Biblioteki w 2002 roku zorganizowano 2 wykłady wspólnie z portalem internetowym Eskulap – „Nauka medycyny z Internetem”, „Internet w medycynie”, w których uczestniczyli również lekarze i studenci.

Postępująca informatyzacja procesów bibliotecznych i informacyjnych wymusza zmiany w sposobie gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów, skraca czas dotarcia do informacji bibliograficznej, faktograficznej, daje możliwości wprowadzenia nowych form pracy (bazy danych, dyskiety, CD), umożliwia zwiększenie efektywności i jakości obsługi informacyjnej. Nowa sytuacja Biblioteki wymaga podejmowania długofalowego planowania, efektywnego i racjonalnego działania:

- uczestnictwo w krajowej i międzynarodowej działalności bibliotek, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w zakresie bibliotekarstwa,
- zakup i eksploatacja jednego zintegrowanego bibliotecznego systemu komputerowego (konsorcjum),
- digitalizacja – elektroniczne przetworzenie książek i czasopism (kontakt z trudnodostępnymi dziełami, np. starodruki),
- wprowadzanie i efektywne wykorzystanie nowoczesnych technologii (zdalne zamawianie materiałów),
- rozwój i doskonalenie systemów wypożyczeń międzybibliotecznych,
- poprawa obsługi informacyjnej użytkowników – szkolenia pracowników w zakresie korzystania z Internetu i baz danych, samokształcenie, wewnętrzne egzaminy,
- doskonalenie oraz rozszerzenie funkcji informacyjnych stron WWW (linki do innych stron WWW),
- modernizacja serwisów informacyjnych i bibliotecznych, wprowadzenie nowych dziedzin, jak np. ekologia, marketing, zarządzanie,

- dostosowanie Biblioteki do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- przebudowa Wypożyczalni Studenckiej (zwiększenie ilości stanowisk komputerowych do obsługi użytkowników, zainstalowanie terminali do przeglądania katalogów, kont),
- rezerwacja pozycji katalogowych poprzez stanowiska komputerowe użytkowników,
- powszechny dostęp do stacji roboczych, drukarek, czytników CD-ROM, kserokopiarek, skanerów.

Mgr Agnieszka Czarnecka
Warszawa – AM

BADANIE WYKORZYSTANIA ELEKTRONICZNYCH ŹRÓDEŁ INFORMACJI PRZEZ PRACOWNIKÓW CENTRUM BIOSTRUKTURY AKADEMII MEDYCZNEJ W WARSZAWIE

Streszczenie

W pracy zaprezentowano wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 35 pracowników naukowych Centrum Biostruktury AM w Warszawie. Jej rezultaty miały na celu określenie stopnia świadomości istnienia oraz rzeczywistego wykorzystania baz danych i narzędzi internetowych dostępnych ankietowanym, a także ocenę nieodzownego w tym przypadku poziomu opanowania przez nich obsługi komputera na poziomie użytkownika.

Dla uzyskania jak najwyższej wiarygodności badania, anonimowa ankieta skierowana została do grupy posiadającej swobodny dostęp do komputera i Internetu oraz zróżnicowanej pod względem płci, wieku, stażu pracy i stopni naukowych. Wachlarz pytań rozciągał się od kwestii dotyczących podstawowych zagadnień z dziedziny znajomości obsługi komputera i oprogramowania użytkowego, poprzez pytania związane z bogatą ofertą wybranych zasobów internetowych (portale internetowe, wortale, wyszukiwarki globalne, wyszukiwarki naukowe, słowniki on-line, katalogi biblioteczne on-line, płatne i darmowe bazy bibliograficzne i pełnotekstowe), po pytania dotyczące opinii na temat podniesienia własnych kwalifikacji w omawianym zakresie.

Zebrane w ten sposób dane potwierdziły przypuszczenia o niepełnym bądź znikomym wykorzystaniu przez większość ankietowanych możliwości jakie stwarzają elektroniczne narzędzia wyszukiwania informacji, dostępne ze stanowisk komputerowych Centrum. Otwarta forma pytań i możliwość umieszczania przez respondentów własnych uwag, pozwoliły na podjęcie próby sformułowania przyczyn takiej sytuacji, oraz opracowania nowych strategii praktycznych działań w zakresie marketingu informacji bibliotecznej, kierowanej do czytelników biblioteki Centrum Biostruktury.

Wprowadzenie

Podejmując temat zintegrowanych usług na rzecz czytelników, nie możemy zapominać, że efektywność tych działań zależy nie tylko od możliwości jakie stwarza